

Απαντήσεις

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Φεντερασιόν: Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της Θεσσαλονίκης, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, που αποτελούσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση της σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων και την ενσωμάτωση στην Ελλάδα της Θεσσαλονίκης, μιας πόλης με σημαντικό για τα μέτρα της περιοχής βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα.

Ορεινοί: Μια από τις δύο μεγάλες παρατάξεις ο πυρήνας της οποίας συγκροτήθηκε στην Εθνοσυνέλευση του 1862-1864. Απαρτίστηκε από διάφορες ομάδες, υπό το Δημήτριο Γρίβα και τον Κωνσταντίνο Κανάρη, με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών. Βρήκε υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών.

Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (Ε.Α.Π.): Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923, ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (Ε.Α.Π.), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση.

Η ΕΑΠ υλοποίησε το έργο της προσφυγικής αποκατάστασης, με τη συνδρομή της ελληνικής κυβέρνησης που της παρείχε όλα τα απαραίτητα μέσα (ιδιοκτησίες ανταλλαξίμων, γαίες, τα ποσά δύο δανείων, αστικά οικόπεδα και προσωπικό) και λαμβάνοντας υπόψη της κάποιες παραμέτρους (τη διάκριση σε αστούς και αγρότες, τον τόπο προέλευσης, τις αντικειμενικές συνθήκες). Ασχολήθηκε κυρίως με την αγροτική αποκατάσταση, ενώ στις πόλεις πρόσφερε οικονομική βοήθεια σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων, οικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (όπως η ταπητουργία).

Η λειτουργία της ΕΑΠ έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη του έργου της αποκατάστασης των προσφύγων, μεγάλο μέρος του οποίου έγινε από το 1924 – 1928. Το γεγονός ότι ήταν ένας οργανισμός υπό διεθνή έλεγχο τη βοήθησε να είναι αποστασιοποιημένη από την ταραγμένη ελληνική πολιτική ζωή και ως εκ τούτου αποτελεσματικότερη. Βέβαια, για την υλοποίηση των προγραμμάτων της το ελληνικό κράτος της παραχώρησε τα υλικά μέσα και το ανθρώπινο δυναμικό. Και αν σε κάποιες περιπτώσεις το έργο των κατά τόπους επιτροπών της ΕΑΠ ή του κράτους γινόταν βιαστικά, εμπειρικά και πρόχειρα ή εξυπηρετούσε απλώς άμεσες ανάγκες και πολιτικές σκοπιμότητες, αυτό δεν μειώνει τη σπουδαιότητα του συνολικού έργου που επιτεύχθηκε.

Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.

ΘΕΜΑ Α2

α. Σ, β. Λ, γ. Σ, δ. Λ, ε. Λ

ΘΕΜΑ Β1

α. Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου προκήρυξε εκλογές για αναθεωρητική εθνοσυνέλευση, με στόχο να νομιμοποιήσει τις μέχρι τότε ενέργειές της και να περιορίσει τις αρμοδιότητες του βασιλιά. Η συνασπισμένη αντιπολίτευση, όμως, απροσδόκητα κέρδισε τις εκλογές. Ο Βενιζέλος έφυγε στο εξωτερικό. Η νέα κυβέρνηση έκανε δημοψήφισμα για την επιστροφή του Κωνσταντίνου, στο οποίο η ετυμηγορία ήταν υπέρ του βασιλιά. Στις 25 Ιανουαρίου 1921 η Αναθεωρητική Εθνοσυνέλευση που προέκυψε από τις εκλογές του Νοέμβριου ανακηρύχθηκε Συντακτική καθώς θεωρήθηκε αναγκαίο να αλλάξει εξ ολοκλήρου το σύνταγμα. Η νέα κυβέρνηση όμως δίστασε να αλλάξει την εξωτερική πολιτική και να επιδιώξει ειρηνική λύση στο μικρασιατικό μέτωπο. Έτσι η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της. Το μέτωπο κατέρρευσε, με αποτέλεσμα την ολοκληρωτική ήττα.

β. Με αφορμή την επιστροφή του ανεπιθύμητου στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνου, οι Σύμμαχοι βρήκαν την ευκαιρία να εκφράσουν καθαρότερα την αλλαγή της στάσης τους απέναντι στην Ελλάδα. Σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του πρόσθετου χαρτονομίσματος που εκδόθηκε μετά το θεωρητικό δανεισμό στον οποίο είχαν προχωρήσει προκειμένου η Κυβέρνηση Βενιζέλου να χρηματοδοτήσει τη συμμετοχή της στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρισμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να μην μπορεί να χρηματοδοτήσει τη στρατιωτική παρουσία της στη Μικρά Ασία.

ΘΕΜΑ Β2

Οι πρόσφυγες είχαν ζήσει σε τόπους με πολιτιστική παράδοση πολλών αιώνων, την οποία μετέφεραν στη νέα τους πατρίδα. Η μουσική που έφεραν μαζί τους επηρέασε τον τρόπο έκφρασης των λαϊκών στρωμάτων και αναδείχθηκε σε λαϊκή μουσική της πόλης (ρεμπέτικα). Πρόσφυγες οργανοπαίχτες και τραγουδιστές κυριάρχησαν στη λαϊκή μουσική σκηνή μέχρι το 1940. Οι πρόσφυγες έκαναν αισθητή την παρουσία τους και στον πνευματικό χώρο. Οι λογοτέχνες Γ. Σεφέρης, Η. Βενέζης, Κ. Πολίτης, Γ. Θεοτοκάς, Σ. Δούκας, ο ζωγράφος και συγγραφέας Φ. Κόντογλου και ο μουσικός Μ. Καλομοίρης είναι μερικοί από τους πολλούς Μικρασιάτες που διέπρεψαν στα γράμματα και τις τέχνες, πλούτισαν τη νέα ελληνική γλώσσα και συνέβαλαν στην

εξέλιξή της. Γενικότερα, σημαντική υπήρξε η προσφορά των προσφύγων στη διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής ταυτότητας.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση. Οι τέσσερις Μεγάλες Δυνάμεις ενέκριναν καταρχήν το Κρητικό Σύνταγμα με το οποίο παραχωρούνταν αυτονομία στην Κρήτη, όμως η αυτονομία δεν ήταν πραγματική, αφού η πλήρης εφαρμογή του ήταν δυνατή μόνο μετά τη λήξη της αρμοστείας. Επιπλέον το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας ήταν υπερβολικά συντηρητικό και παραχωρούσε στον Ηγεμόνα, όπως ονομάστηκε ο Ύπατος Αρμοστής, υπερεξουσίες, που εύκολα μπορούσαν να τον οδηγήσουν σε δεσποτική συμπεριφορά, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη και τις αντιλήψεις του Πρίγκιπα όπως αυτές παρουσιάζονταν από τον τότε γενικό πρόξενο της Αγγλίας Εσμέ Χάουαρντ. Παρουσίαζε, δηλαδή, τον ύπατο αρμοστή απρόθυμο να συνεργαστεί με την κυβέρνηση, δεδομένου ότι τη θεωρούσε άχρηστη, όπως όλες τις κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις, ένθερμο υποστηρικτή της αυστηρής πειθαρχίας και διατεθειμένο να κυβερνήσει την Κρήτη σαν πολεμικό πλοίο με τον ίδιο καπετάνιο, αδιαφορώντας για τα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων για το νησί. Άλλωστε η ασάφεια στον ακριβή καθορισμό αρμοδιοτήτων δημιουργούσε τριβές και προσωπικές αντιπαραθέσεις στο έργο της διοίκησης. Οι τοπικοί παράγοντες της Κρήτης, που πολέμησαν για την ελευθερία του νησιού και στήριξαν με ενθουσιασμό τον Πρίγκιπα, έβλεπαν τώρα με δυσφορία και πικρία να παραγκωνίζονται και να διορίζονται σε καίριες θέσεις Αθηναίοι σύμβουλοι του Γεωργίου, που αγνοούσαν τα κρητικά πράγματα και την ψυχολογία των Κρητών. Αλλά και αυτοί οι σύμβουλοι δε γνώριζαν το περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων και των διαβημάτων του Πρίγκιπα, αφού αυτός δε θεωρούσε αναγκαία τη σχετική πληροφόρησή τους. Αυτή η συμπεριφορά όξυνε τη δυσπιστία και καχυποψία του Βενιζέλου προς τον Πρίγκιπα.

Αλλά το πιο σημαντικό ήταν η διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Στο ουσιαδές αυτό ζήτημα παρατηρήθηκε εξαρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του εθνικού ζητήματος θα ωριμάζε με συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις, ενώ ο Βενιζέλος, βλέποντας τα πράγματα πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, θεωρούσε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή, με βαθμιαίες κατακτήσεις. Ως πρώτη μάλιστα κατάκτηση θεωρούσε την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και την αντικατάστασή τους από ντόπια πολιτοφυλακή, με Έλληνες αξιωματικούς.

Η διάσταση των απόψεων στο πολιτικό ζήτημα δεν άργησε να λάβει τη μορφή προσωπικής αντιπαραθέσης. Ο Βενιζέλος είχε καταστήσει σαφές ότι δεν αναγνωρίζει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης: «Ως ένας εκ των τριακοσίων χιλιάδων Κρητών, δεν σας εκχωρώ το δικαίωμά μου, ώστε μόνος σεις να ρυθμίζετε αυτοβούλως την εθνικήν πολιτικήν του τόπου μου!». Κακοί σύμβουλοι του Γεωργίου διοχέτευαν χαλκευμένα και συκοφαντικά

κείμενα στις αθηναϊκές εφημερίδες εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεγονός που δημιούργησε βαρύ κλίμα διχασμού.

ΘΕΜΑ Δ1

α. Το 1830, οι υποδομές του ελληνικού κράτους ήταν ακόμη πρωτόγονες. Γέφυρες, αμαξιτοί δρόμοι, λιμάνια, υδραγωγεία, δημόσια κτίρια, όλα όσα στηρίζουν την οικονομική και διοικητική λειτουργία του κράτους, είτε δεν υπήρχαν καθόλου, είτε βρίσκονταν σε κακή κατάσταση. Το οδικό δίκτυο το 1830 κάλυπτε μόνο 13 χλμ. Και μέχρι το 1870 δεν έφτασε καλά -καλά τα 500 χλμ. Με αυτά τα δεδομένα ως τον προχωρημένο 19^ο αι. οι ελληνικοί δρόμοι αντιπροσώπευαν απλώς οδούς διείσδυσης. Στο σιδηροδρομικό δίκτυο η κατάσταση δεν ήταν διαφορετική. Μέχρι τη δεκαετία του 1880 η μόνη σιδηροδρομική γραμμή που είχε κατασκευαστεί την Ελλάδα ήταν αυτή που συνέδεε την Αθήνα με τον Πειραιά και είχε μήκος μόλις 9 χιλιομέτρων. Αλλά και αυτή χρειάστηκε δώδεκα χρόνια και πολλές περιπέτειες για να κατασκευαστεί. Μόνο στο χώρο της ναυτιλίας παρατηρείται σε αυτό το διάστημα κατασκευή έργων για να εξυπηρετηθεί η ελληνική ναυτιλιακή δραστηριότητα, η οποία παρά τις περιόδους κρίσης που πέρασε και παρά τον ανταγωνισμό των υψηλού κόστους και τεχνικών απαιτήσεων ατμοπλοίων, ακολούθησε ανοδική πορεία. Κατασκευάστηκαν λιμάνια και δημιουργήθηκε ένα σύστημα φάρων, που έκανε πολύ ασφαλέστερη τη ναυσιπλοΐα στις ελληνικές θάλασσες.

β. Η πύκνωση του οδικού δικτύου πέρασε στην πρώτη θέση των εθνικών και τοπικών προτεραιοτήτων προς το τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού. Η οικονομική ανάπτυξη, οι πιο γρήγοροι ρυθμοί αστικοποίησης, η δημιουργία των κεντρικών σιδηροδρομικών αξόνων και η ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου ήταν παράγοντες που προώθησαν την κατασκευή οδικού δικτύου. Την πύκνωση του οδικού δικτύου προώθησε, βέβαια, και η εφαρμογή του πολιτικού προγράμματος του Τρικούπη, το οποίο όντας εκσυγχρονιστικό προέβλεπε μεταξύ άλλων την ανάπτυξη των υποδομών, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας ως μοχλού οικονομικής ανάπτυξης, ανάπτυξης του εμπορίου και των παραγωγικών δυνάμεων του έθνους. Πράγματι τα δημόσια έργα ήταν και ο μόνος τομέας στον οποίο η πολιτική του Τρικούπη στέφθηκε τελικά με τη μεγαλύτερη επιτυχία. Η επιτάχυνση της κατασκευής της τεχνοοικονομικής υποδομής υπήρξε εντυπωσιακή, αφού τις δεκαετίες του 1870 και του 1880, όταν εμφανίζονται οι πρώτες απτές ενδείξεις αλλαγών στην ελληνική οικονομία, υποβάλλουν την ιδέα ότι η επικείμενη υλική πρόοδος είναι άμεση συνάρτηση της ανάπτυξης των συγκοινωνιών.

γ. Στους ανασταλτικούς παράγοντες θα πρέπει να συμπεριλάβουμε το μεγάλο κόστος της κατασκευής δρόμων σε ορεινά εδάφη αλλά και τον «ανταγωνισμό» των θαλάσσιων συγκοινωνιών που κυριαρχούσαν στις μεταφορές κοντά στα παράλια, δηλαδή σε πολύ μεγάλο τμήμα της χώρας.

Επιμέλεια: Ελένη Χολέβα